

ISSN 2224-5294

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚОҒАМДЫҚ ЖӘНЕ ГУМАНИТАРЛЫҚ
ҒЫЛЫМДАР СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ
И ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

1 (299)

ҚАҢТАР – АҚПАН 2015 ж.
ЯНВАРЬ – ФЕВРАЛЬ 2015 г.
JANUARY – FEBRUARY 2015

1962 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 1962 ГОДА
PUBLISHED SINCE JANUARY 1962

ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

АЛМАТЫ, ҚР ҰҒА
АЛМАТЫ, НАН РК
ALMATY, NAS RK

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА академигі

Пралиев С. Ж.

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Баймұратов У.Б.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байпақов К.М.**; филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Есім Г.Е.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қирабаев С.С.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қошанов А.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нәрибаев К.Н.** (бас редактордың орынбасары); филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нысанбаев А.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сабикенов С.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сулейменов М.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сатубалдин С.С.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбжанов Х.М.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбусейтова М.Х.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Байтанаев Б.А.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Жақып Б.А.**; фил. ғ. докторы, проф., чл.-корр. НАН РК **Қалижанов У.К.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қамзабекұлы Д.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қожамжарова Д.П.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қойгелдиев М.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Құрманбайұлы Ш.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Таймағанбетов Ж.К.**; социол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Шәукенова З.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА құрметті мүшесі **Дербісәлі А.**

Р е д а к ц и я к ең с е с і:

Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Белостечник Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА академигі **Велиханлы Н.** (Азербайджан); Тәжікстан ҰҒА академигі **Назаров Т.Н.** (Тәжікстан); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Рошка А.** (Молдова); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Руснак Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Мұрадов Ш.** (Әзірбайжан); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Сафарова З.** (Әзірбайжан); э. ғ. д., проф. **Василенко В.Н.** (Украина); заң ғ. докт., проф. **Устименко В.А.** (Украина)

Главный редактор

академик НАН РК
С. Ж. Пралиев

Редакционная коллегия:

докт. экон. н., проф., академик НАН РК **У.Б. Баймуратов**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **К.М. Байпаков**; докт. филос. н., проф., академик НАН РК **Г.Е. Есим**; докт. фил. н., проф., академик НАН РК **С.С. Кирабаев**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **А.К. Кошанов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **К.Н. Нармбаев** (заместитель главного редактора); докт. филос. н., проф., академик НАН РК **А.Н. Нысанбаев**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **С.Н. Сабикенов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **С.С. Сатубалдин**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **М.К. Сулейменов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Х.М. Абжанов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **М.Х. Абусейтова**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Байтанаев**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Жакып**; докт. фиол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **У.К. Калижанов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Д. Камзабекулы**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Д.П. Кожамжарова**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **М.К. Койгельдиев**; докт. фил. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ш. Курманбайулы**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ж.К. Таймаганбетов**; докт. социол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **З.К. Шаукенова**; д. фил. н., проф., Почетный член НАН РК **А. Дербисали**

Редакционный совет

академик НАН Республики Молдова **Г. Белостечник** (Молдова); академик НАН Азербайджанской Республики **Н. Велиханлы** (Азербайджан); академик НАН Республики Таджикистан **Т.Н. Назаров** (Таджикистан); академик НАН Республики Молдова **А. Рошка** (Молдова); академик НАН Республики Молдова **Г. Руснак** (Молдова); чл.-корр. НАН Азербайджанской Республики **Ш. Мурадов** (Азербайджан), член-корр. НАН Азербайджанской Республики **З.Сафарова** (Азербайджан); д. э. н., проф. **В.Н. Василенко** (Украина); д.ю.н., проф. **В.А. Устименко** (Украина)

Известия Национальной академии наук Республики Казахстан. Серия общественных и гуманитарных наук. ISSN 2224-5294

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан № 10894-Ж, выданное 30.04.2010 г.

Периодичность 6 раз в год

Тираж: 2000 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел. 272-13-19, 272-13-18,
www:nauka-nanrk.kz / social-human.kz

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2015 г.

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

Editor in chief

S.Zh. Praliyev,
academician of NAS RK

Editorial board:

U.B. Baymuratov, dr. econ. sc, prof., academician of NAS RK; **K.M. Baipakov**, dr. hist. sc., prof., academician of NAS RK; **G.Ye. Esim**, dr. philos. sc., prof., academician of NAS RK; **S.S. Kirabayev**, dr. phil. sc., prof., academician of NAS RK; **A.K. Koshanov**, dr. econ. sc, prof., academician of NAS RK; **K.N. Naribayev**, dr. econ. sc., prof., academician of NAS RK (deputy editor-in-chief); **A.N. Nysanbayev**, dr. philos. sc., prof., academician of NAS RK; **S.N. Sabikenov**, dr. jur. sc., prof., academician of NAS RK; **M.K. Suleimenov**, dr. jur. sc., prof., academician of NAS RK; **S.S. Satubaldin**, dr. econ. sc., prof., academician of NAS RK; **Kh.M. Abzhanov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.Kh. Abusseitov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.A. Baitanayev**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.A. Zhakyp**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **U.K. Kalizhanov**, dr. phil. sc., prof., corr. member of NAS RK; **D. Kamzabekuly**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **D.P. Kozhamzharova**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.K. Koigeldiev**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Sh. Kurmanbaiuly**, dr. phil. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Zh.K. Taymaganbetov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Z.K. Shaukenova**, dr. soc. sc., prof., corr. member of NAS RK; **A. Derbisali**, dr. phil. sc., prof., honorary member of NAS RK

Editorial staff:

G. Belostechnik, NAS Moldova academician (Moldova); **N. Velichanly**, NAS Azerbaijan academician (Azerbaijan); **T.N. Nazarov**, NAS Tajikistan academician (Tajikistan); **A. Roshka**, NAS Moldova academician (Moldova); **G. Rusnak**, NAS Moldova academician (Moldova); **Sh. Muradov**, NAS Azerbaijan corr.member (Azerbaijan); **Z. Safarova**, NAS Azerbaijan corr.member (Azerbaijan); **V.N. Vasilenko**, dr. econ. sc., prof. (Ukraine); **V.A. Ustimenko**, dr. jurid. sc., prof. (Ukraine)

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Social and Humanities.
ISSN 2224-5294

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of information and archives of the Ministry of culture and information of the Republic of Kazakhstan N **10894-Ж**, issued 30.04.2010

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 2000 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

www.nauka-nanrk.kz / social-human.kz

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2015

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

ISSN 2224-5294

Volume 1, Number 299 (2015), 231 – 237

**SOCIAL AND ECONOMIC PROBLEMS OF KAZAKHSTAN
AND POLAND IN INTEGRATION CONDITIONS****S. M. Yegemberdieva, G. K. Abdramanova, N. D. Yesmagulova**

Gumilov L. N. Eurasian national university, Astana, Kazakhstan.

E-mail: Saule_8@mail.ru

Key words: Economy indicators, humanity's development index, poverty, the subsistence minimum.

Abstract. The paper is devoted to investigation of new features of Kazakhstan and Poland relations under conditions of economies partnership and describes main social and economic problems of two countries. The paper outlines the trends of policy for social and economic modernization of Kazakhstan and Poland, and development tendencies under the conditions stipulated by globalization of economic processes in the world. The paper also pays attention to human development at the current stage, considers its main trends and analyzes the state of human development in two countries, and proposes the ways on solving of social problems. The fields of further development of modern society determined by a degree of citizens' initiative, its educational and cultural potential which accumulation is possible only by improvement of living standards are substantiated.

ӘОЖ 339.9

**ЫҚПАЛДАСУ ШАРТТАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН МЕН
ПОЛЬШАНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ****С. М. Егембердиева, Г. К. Абдраманова, Н. Д. Есмагулова**

Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

Тірек сөздер: экономикалық көрсеткіштер, адамның даму индексі, кедейшілік, ең төменгі күнкөріс шамасы.

Аннотация. Мақала экономикалардың ықпалдасуы шарттарындағы Қазақстан мен Польша мемлекеттерінің арасында белең алған қатынастардың жаңа сипаттарына, осы екі елдің негізгі әлеуметтік-экономикалық мәселелеріне бағышталған. Сондай ақ Қазақстан мен Польшаның әлемде орын алған өзгерістерге байланысты әлеуметтік-экономикалық саясатын жаңғырту бағыттары мен даму үрдістері сипатталған. Мақалада адам дамуына баса назар аударылып, оның басты маңызды бағыттары бойынша екі елдегі ахуалы қарастырылып, әлеуметтік мәселелерді шешу жолдары ұсынылған. Сонымен қатар, мақалада қоғамның ары қарай дамуы азаматтардың бастамашылдығымен, олардың білімі, мәдени әлеуетімен анықталатындығы, ал осы әлеуеттің жинақталуы тек азаматтардың өмір сүру деңгейінің сапалы өзгеруі арқылы іске асатындығы негізделген.

Кез келген ел жоғары әлеуметтік-экономикалық дамуға қол жеткізген кезде, оның халқы мен басқару органдарын елдің материалдық жағдайы ғана емес, сонымен қоса, орта және ұзақ мерзімді болашақтағы білім сапасы, денсаулық, қауіпсіздік, әлеуметтік келісім деңгейі, қоғам дамуының алғышарттары сияқты сұрақтар да толғандырады. Осы себепті 2000 жылдардан бастап дамыған елдерде өмір сапасын бағалау мәселелеріне ден қойылып, белсенді зерттеле басталды. Халықтың өз өміріне деген бағасының деңгейін анықтай отырып, қоғамның тұрақтылығын сақтауға және әлеуметтік диалог орнатуға мүмкіншілік алуға болады. Бүгінгі қоғамның қарқынды өзгеруі адам-

заттың дамуына көптеген ықпалын тигізді. Дамыған елдер мен дамушы елдердің қозқарастарының бір жерде ортақ пікірге келуі қоғамға көптеген өзгерістерді алып келді. Ғаламдану заманында елдердің әлеуметтік-экономикалық мәні күшейіп, қоғамдағы салалардың дамуына, тәжірибе алмасуына жол ашты. Бұл жағдайда әр елдің экономикалық дамуы үшін, олардың ұлттық құндылықтары, кәсібі және мәдениеті ерекшеленіп, сол арқылы қоғамдағы өзінің орнын нығайтуы қажет.

Ықпалдастық шарттарында Қазақстан мен Польша мемлекеттерінің әлеуметтік-экономикалық жаңғыруы заман талабына байланысты икемді дамып келеді. Әр елдің өз даму жолы бар. Еуропа мемлекеттерінің экономикалық даму үрдісі бірнеше сатыдан өтіп, өзінің қарқындау шегіне жетіп, дамудың жаңа формациясына аяқ басты. Ал Қазақстан үдемелі жылдамдықпен өзінің экономикасын нығайтып, алдыңғы үш онжылдықта индустриясы дамыған мемлекетке айналуды мақсат етіп қойды. Ақпараттың дамыған қоғамында экономикалары әр қилы мемлекеттердің экономикалық бірігуі, қоғамда өмір сүріп отырған адамзат баласының әлеуметтік-экономикалық мәселелерін шешуіне оң ықпал етеді.

Бүгін XXI ғасырда Қазақстан мен Польша мемлекеттері арасында экономикалық қарым-қатынастар артып келеді. Экономикалық қатынастардың нығая түсуінің себебі, екі ел арасындағы тұрақты сауда-экономикалық қатынастармен қоса, білім, мәдениет салаларындағы байланыстарды айтуға болады. Екі жақты экономикалық қарым-қатынастар бүгінгі күні Қазақстандағы Польша елшілігіне қатысты Сауда және инвестициялық қатынас бөлімі арқылы іске асып отыр. Осы арқылы екі жақтың кәсіпкерлері өзара тиімді байланыс орнатуларына көп мүмкіншіліктері бар. Айта кету қажет, Қазақстан Республикасы мен Польша Республикасының арасындағы елшілік қатынастар 1992 жылдың 6 сәуірінен бастап орнаған.

Қазақстан мен Польшаның географиялық орналасуына байланысты олардың артықшылықтарына тоқталуға болады, себебі екі елдің де ұқсастықтары бар. Сонымен, Қазақстан Еуропа мен Азияны жалғастыратын Ұлы Жібек жолында орналасқан, 2,7 млн. кв. км. жерді алып, әлемде орналасуы бойынша тоғызыншы орында және ол, батыс Еуропаның көлеміне сәйкес келеді. Ал, Польша Ресейге шығатын Батыс Еуропаның транзиттік жолында орналасқан және Еуропадағы орналасуы бойынша алтыншы орында, аумағы 312 мың. кв. км. Егер халық саны бойынша қарастырсақ, Польшада 38,5 млн. адам тіркелген, ол Еуроодақ халқының (502 млн. адам) 7,6%-ын құрайды. Қазақстанда 2013 жылдың 1 қыркүйегінде ел халқының саны 17,75 млн. адамды көрсетті. Екі ел арасындағы ұқсастық – халық санының көбін жастар құрайтындығында, Қазақстандағы орта жас – 30 жас болса, ал Польшада – 38,5 жас.

Елімізде жүргізіліп жатқан реформалардың арқасында Қазақстанда 1996 жылдан бері ағымдағы баға бойынша ЖІӨ тоғыз рет, Польшада 1990 жылдан бастап жеті рет өскен. Дүниежүзілік банктің ресми деректері бойынша 2012 жылы Қазақстандағы адам басына шаққандағы ЖІӨ 12,12 АҚШ долларын құраса, Польшада бұл көрсеткіш 12,710 АҚШ долларын көрсеткен. Бүгінгі күні Польша өзінің дамуын Еуропалық одақтың стратегиясымен байланыстырып отыр. Польша 2004 жылдан бастап ЕО кіргелі, олар үшін ЕО қорлары ең маңызды және ынталандырушы құралына айналған.

Қазақстандағы бизнесті дамытуға жақсы жағдайлардың орнауына байланысты поляк компаниялары ауқымды инвестициялық жобаларды іске асыра бастады. Оған дәлел ретінде, Қазақстан өзінің егемендігін алғаннан бері 142 млрд. АҚШ доллары шетел инвестицияларын тартқандығын, соның 100 млн. АҚШ долларын Польшаның инвесторлары салып отырғандығын атауға болады. Польша және Қазақстан үшін сауда-саттықтың басты серіктесі ретінде Еуропалық одақ болып қала береді. Осы орайда екі ел арасындағы экономикалық қарым-қатынас бірге тоғысады. Польшаның Еуроодақтағы экспорттағы басты елдеріне: Германия (26%), Франция, Ұлыбритания, Чехия және Венгрия, ал импортта - Германия (22%), Ресей, Қытай, Италия, Франция жатады. Қазақстан Еуроодаққа (53,8%), Азияға (26,6%) және ТМД елдеріне (10,4%) экспорттайды[2].

Польша Орталық Азия мен Шығыс Еуропа елдерінің арасында Қазақстанның жетекші сыртқы экономикалық серіктестерінің бірі болып қалуда. Қазақстан мен Польша арасындағы тауар айналымы кейінгі онжылдықта 10 есе артып, өсу үрдісіне ие болуда. Еліміздің статистикалық мәліметтері бойынша 2009 жылы екі ел арасындағы сауда көлемі тарихта тұңғыш рет 1,25 млрд. доллар деген белгіге жетті, мұнысы 2008 жылдағымен салыстырғанда 35% жоғары (888 млн. долл.). Бұл

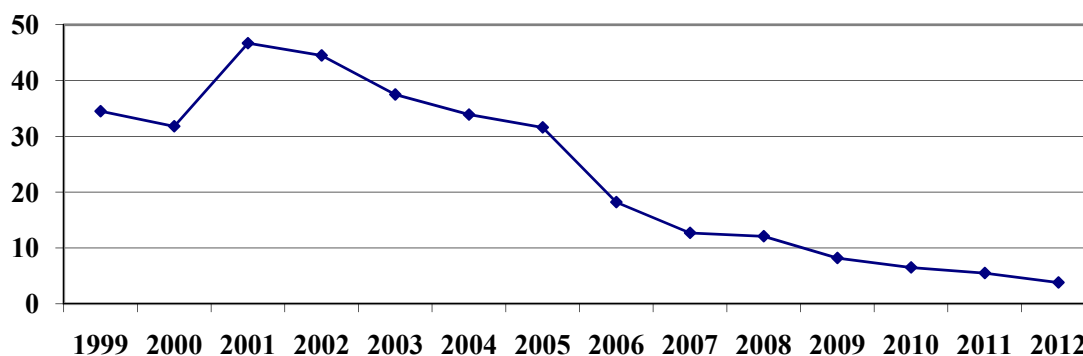
ретте, Польшаға қазақстандық экспорт 835,8 млн. долл., Польшадан импорт – 421,6 млн.долл. құрады.

Екі елдің арасындағы тауар айналымының құрылымы бірнеше жылдар бойы өте тұрақты болып қалуда, тек тауарлық ұстанымдарының меншікті салмағы өзгеруде. Польшаға қазақстандық экспорттың құрылымында көмірсутегі шикізаты, химия өнеркәсібінің, қара металлургия, ауыл шаруашылығы өнімдері, соның ішінде, астық пен ұн басым болуда. Польшадан Қазақстанға импорттаудың негізгі баптары ретінде, химия өнеркәсібінің өнімдерін, машиналар мен жабдықтарды, электр аспаптарын, асыл емес металдар және солардан жасалған бұйымдарды, целлюлоза, қағаз, синтетикалық материалдар және резеңкеден жасалған бұйымдарды, көлік құралдарын, мал шаруашылығы және өсімдік тектес өнімдерді, жиһаздар және солардың қосалқы бөлшектерін, азық-түлік тауарларын атауға болады.

Бүгінгі күнде өмір сапасын бағалайтын бірқатар халықаралық әдістемелер бар. 1990 жылдан бастап Адамның даму индексі (АДИ) есептеуді жарияланды. Адамның даму индексі Біріккен Ұлттар Ұйымының Даму бағдарламасы негізінде жасалды және оның қорытындысы БҰҰ адамның дамуы туралы баяндамаларының арнайы сериясында жарияланады. АДИ-ді есептегенде үш түрі көрсеткіш ескерілді, олар: өмір сүру ұзақтығы, білім деңгейі және нақты сатып алу қабілетімен өлшенетін өмір сүру деңгейі. Егер индекс 0,8-ге тең немесе артық болса, онда ол жоғары көрсеткіш болып есептелді. Ал 0,5-0,799 аралығында болған жағдайда орташа көрсеткіш, 0,5-тен төмен болғанда, көрсеткіш төмен екенін білуге болады. 2008 жылғы есеп бойынша АДИ көрсеткішінің ең жоғары 30 ел бар, солардың негізгілері: Исландия 0,968; Норвегия 0,968; Канада 0,967; Австралия 0,965; Ирландия 0,960 және т.б. АДИ көрсеткіші төмен мемлекеттерге: Сьерра-Леоне 0,329; ОАР 0,352; ДР Конго-0,351, Либерия 0,364 және т.б. 2013 жылдың наурыз айында АДИ- дің 2011 жыл бойынша 187 елдің көрсеткіштері жарияланды. Ең жоғары позицияда тағы да Норвегия 0,955, Австралия 0,938 елдері алғашқы орындарды иеленсе, Қазақстанның көрсеткіші 0,745, ал Польша 0,821 көрсетті. БҰҰДБ бағасы бойынша жоғары дамыған мемлекеттер тізімінің ортасында Польша 39 орынды, ал Қазақстан 68 орынды иеленді [3].

Кедейшілік мәселесі адамның өмір сүру деңгейін төмендетеді. Кедейшілікпен күрес жүргізу барысында мемлекеттің кедей топтарды сүйемелдеу саясаты жүргізіледі. Күнкөрістің ең төменгі деңгейі арқылы кедей топтардың қатары анықталады. ҚР статистика агенттігінің мәліметі бойынша, 2013 жылғы қаңтардағы күнкөріс деңгейі 16 983 теңгені құрады. Осы көрсеткіш арқылы елімізде азаматтардың жалақысының базасы анықталады. Қазақстанда 2013 жылғы желтоқсандағы орташа айлық жалақы 137 043 теңгені көрсетті [4]. Еуропалық стандарт бойынша орта тап өкілінің бір айлық жалақысы 1500 доллардан кем болмауы тиіс [5].

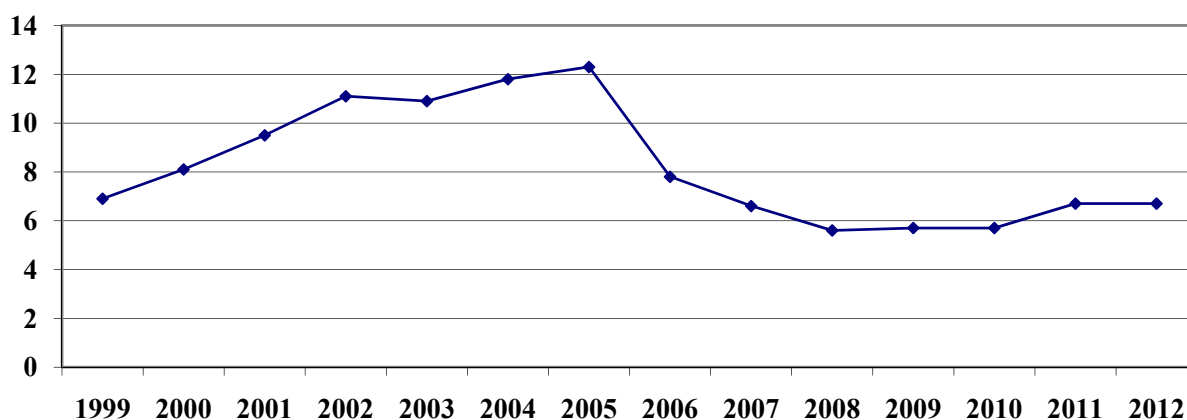
ҚР халықтың жан басына шаққанда ең төменгі күнкөріс шамасының өзгерісінде соңғы 16 жылда өсім байқалады. Яғни, күнкөрістің ең төменгі деңгейі шамасынан төмен халық үлесі бойынша ауытқулар бар, ең жоғары көрсеткіш 2001 жылы 46,7 % көрсетті, кейінгі жылдары төмендеді, 2002 жылы 44,5%, 2012 жылы 3,8% көрсетті (1-сурет) [1].

1-сурет – Қазақстандағы күнкөрістің ең төменгі деңгейі шамасынан төмен халық үлесінің өзгеру серпіні, 1999-2012 жылдар аралығы, %

Ескерту: Статистикалық деректер [1] бойынша, авторлармен жасалған.

2-суретте Польшадағы күнкөрістің ең төменгі деңгейі шамасынан төмен халық үлесі 1999 жылдан 2005 жылға дейін өсім байқалды, ал 2006 жылдан бастап төмендеді. 1999 жылы 6,9 %, 2000 жылы 8,1%, 2005 жылы 12,3%, 2006 жылы 7,8% , 2012 жылы 6,8% болды [1].

2-сурет – Польшадағы күнкөрістің ең төменгі деңгейі шамасынан төмен халық үлесінің өзгеру серпіні, 1999-2012 жылдар аралығы, %

Ескерту: Статистикалық деректер [6] бойынша, авторлармен жасалған.

Польшада күнкөрістің ең төменгі деңгейінің орташа шамасы, қызметкерлерге және зейнеткерлерге қарай бөлініп анықталады. 1993-2005 жылдар аралығында көрсеткіш бір әдіс бойынша анықталса, 2006 жылдан бастап күнкөрістің ең төменгі деңгейін анықтауда өзгерістер болды және ол жаңаша бағыт бойынша есептелінді. Фирмада қызметкердерді бес категорияға, ал зейнеткерлерді екі категорияға бөліп есептейді. Категорияны есептегенде 25-60 жасқа дейінгі ер адамдар, сол сияқты әйел адамдар, 4-6 жас аралығындағы балалар және 13-15 жас аралығындағы балалар сияқты көрсеткіштер ескеріледі.

Елдегі әлеуметтік жағдайды тек статистикалық көрсеткіштер арқылы ғана анықтамай, әлеуметтік сауалнама жасау арқылы да адамдардың күнкөріс жағдайын анықтауды тиімді жүргізуге болады. Осындай зерттеуді поляк ғалымдары қолға алған. Польшаның орталық статистикалық басқармасының (ОСБ) мамандары кедейшіліктің анықтамасын қабылдау үшін талдау мақсатында оны зерттеудің әдісі мен оны бағалауға көңіл бөлді.

Халықтың өмір сүру деңгейін анықтауда ең алғашқы қажеттіліктің негізгісі тұрғын үй мәселесі болып табылады. Қазақстанда халықты тұрғын үймен қамтамасыз ету мәселесін шешуде «Қол жетімді баспана-2020» бағдарламасы іске асуда. Еліміздің әр аймағының жергілікті жерлерінде қарапайым халық осы бағдарламаға қатысу арқылы, өз қаражатын жинап (кемінде 3 жыл), Қазақстан тұрғын үй құрылыс жинақ банкі арқылы жылына 5% несие алу жүйесімен өзін тұрғын үймен қамтамасыз ете алады.

Бүгінгі күнде Польшада халықты тұрғын үймен қамтамасыз ету өте күрделі мәселелердің бірі болып саналады. Тұрғын үй мәселесі бойынша бағдарламалар осыдан 15 жыл бұрын болғанымен, қазіргі дағдарыс кезінде қолдау бағдарламалары қабылданбаған. Сонымен бірге, күнкөрісі өте төмен халық, жалдап отырған үйі үшін және коммуналдық қызметтерінің төлемдерін төлеуге жағдайлары келмейді; энергия және жылу төлемдері жоғары болғандықтан, үйлерін жылы ұстауға жағдайлары келмейді; дұрыс тамақтануға жағдайлары жоқ; тұрмыс заттарын алуға тағы да жағдайлары жетпейді.

Бүгінгі күні экономикалық қызметтің барлық саласында адам капиталының көлемі мен сапасы экономикалық өсімнің басты факторы болып саналады. Технологиялық өзгеріс елдің экономикалық даму бағытын қалыптастырады және экономикалық қызметтің әрбір деңгейінде орын алған адам капиталы жұмысының нәтижесі арқылы макроэкономикалық жүйеде байқалады. Өндірістік ресурс адам капиталының бір құрамы ретінде қалыптаса отырып, нарықта табыс табуға күш жұмсайды. Әр елдің адам әлеуеті толық отбасы негізінде қалыптасады және бүгінгі күнде әлемдегі әрбір отбасы өз елінің дамуында белсенді рөл атқарады. 1993 жылы БҰҰ Бас Ассамблеясының

кешімі бойынша 15 мамыр Халықаралық отбасы күні болып қабылданып, 1994 жылдан бастап бұл күн өзінің рөлін арттыра түсті. Отбасы, бұл қоғамның негізгі элементі және ол адам құндылықтарын, мәдениеті мен тарихын ұрпақтарына үйрететін, тұрақтылық пен дамудың ошағы болып жалғаса береді. Отбасы арқылы мемлекет дамиды және халықтардың әлеуметтік жағдайы жақсарады.

Отбасының әлеуметтік жағдайына оның нақты ақшалай кірістері әсер етеді. Қазақстанда соңғы он жылда адам капиталының ақшалай табыстары артып, әлеуметтік жағдайлары жақсарып келеді. Оған дәлел ретінде, халықтың нақты ақшалай табыстарына тоқталуымызға болады: 2008 жылы 111,8%, 2009 жылы 96,9%, 2010 жылы 105,6%, 2011 жылы 109,4%, в 2012 жылы 107,2%. Бұл көрсеткіштерге қарамастын, әлемде кедейшілік мәселесі орын алуда. БҰҰ көрсеткіші бойынша Қазақстанда кедейшілік деңгейі 18,2% құраған. БҰҰДБ Қазақстанның мемлекеттік органдарына 2015 жылға дейін ауылдық жерде тұратын кедей халықты екі есеге дейін азайтуды ұсынды. Қазақстанда күнкөрістің ең төменгі деңгейі 2014 жылы 19,97 мың теңгені көрсетті.

Халықтың жақсы әлеуметтік жағдайын қалыптастыру үшін аймақтың (қаланың, ауылдың) тұрақты даму бағдарламасын тиімді іске асыру қажет. «Өмір сүру сапасы» мағынасы ең алдымен: жақсы жұмысты және табысты; сапалы денсаулық сақтау қызметтерін; қоғамдық қауіпсіздікті; саяси тұрақтылықты; білім алу мүмкіндіктерін; мәдени іс-шараларға деген мүмкіндікті; таза экологиялық жағдайды; өз шығармашылығын дамыту үшін толық демократиялық мүмкіндіктерді; барлық саланы таңдауға деген еркіндікті жатқызамыз. Осы негізгі көрсеткіштер әр аймақта тиімді дамуы қажет.

Өңірлердің тиімді жұмыс жасауы үшін инфрақұрылымды неғұрлым жақсартуымыз қажет. Ол қоршаған ортаның қалыптасуына үлкен әсерін тигізеді. Мысалы, Еуропада экологияны сақтауды қатаң бақылайды. Польшаның барлық қоғамдық көліктеріне қоқысты тазартатын фильтрлер орнатылған. Сонымен қоса, Еуропада көлік логистикасы дамыған. Адамдардың сапалы өмір сүруі үшін және уақыттарын үнемді пайдаланулары үшін қоғамдық көлікте уақыт жиілігі жақсы жолға қойылған.

Адамның жақсы өмір сүруі үшін, оның жеке шығармашылық қасиеттерін ашуына жағдайлар жасалуы қажет. Жақсы өмір сүру үшін жоғары жалақы және тұрғын үймен қамтылуы қажет. Бұл басқа да факторлардың жоғарлауына жақсы әсерін тигізеді. Сондықтан орта мерзім аралығында халықты жұмыспен қамтып, олардың кірістерін жоғарылатса, халықтың өмір сүру сапасы артады. Осы орайда Қазақстанда толық отбасын құру және халықтың өмір сүру деңгейін жақсарту үшін келесі шараларды ұсынуға болады:

1. Ұлттық болмысымызды сақтап, толық отбасының рөлін арттыру. Жас отбасыларға, оның ішінде көп балалы отбасыларға мемлекет тарапынан әлеуметтік қолдауларды күшейту. Мәселен, тұрғын үймен қамтамасыз ету, медициналық көмекті жеңілдікпен көрсету сияқты әлеуметтік қызметтердің түрлері бойынша қолдауды арттыру қажет. Сонымен қатар, әр отбасы балаларды өз халқының салт-дәстүрін құрметтеуге тәрбиелеуі бойынша іс-шараларды ұйымдастырып, оның маңыздылығын арттыру.

2. Халықтың жақсы өмір сүруі және тұрмыс салтын жақсартуы үшін өңірдің (қаланың, ауылдың) тұрақты даму бағдарламасын тиімді іске асыру қажет. Ол үшін жергілікті жерлерде ауыз су, білім беру және денсаулық сақтау үшін халыққа қажетті маңызы бар мәселелерді алдыңғы орында шешуді қолға алған жөн.

3. Халық үшін жақсы экологиялық ахуал орнату жолдарын қарастырған жөн. Бұл жағдайды жасау үшін, қоғамдық және жеке көліктерде қоқысты тазартатын фильтрлерді орнатуды талап ету және қоршаған ортаның ластануына жол бермеу, оны бақылау қажет. Ол үшін ең алдыңғы кезекте қоғамдық ортаны ластану мақсатында сәйкес стандарттар мен талаптар қабылдаған дұрыс.

4. Көлік логистикасының жүйесін жандандыру. Ол үшін қоғамдық көлікте сапалы қызметтер көрсетілуі керек. Автобуста және басқа да қоғамдық көліктерде билет алудың автоматтандырылған басқару жүйесін енгізу және көліктің жүру жиілік кестесін аялдамаларда және қаланың сайтында көрсету. Сонымен қатар, халықтың қауіпсіздігі үшін тәулік бойы (түнгі уақытта) жұмыс жасайтын қоғамдық көліктің қызмет түрін енгізу қажет.

Сонымен қатар, Қазақстанда адам денсаулығын жақсарту мақсатында келесі шараларды іске асырған абзал:

1. Халықтың өмір сүру сапасын арттыру үшін денсаулықты күтуді қолға алу қажет. Қазақстанның қарапайым халқы өз денсаулығын қадағалауы үшін ішкі туризмді дамыту қажет. Демалыс қызметтерінің сапасын жақсарту және халық үшін қолжетімді бағаны ұсыну керек. Туризм саласының жұмысын мемлекеттің тарапынан жүйелеу қажет.

2. Оқу орындарында білім алушылардың дұрыс тамақтану жүйесін жаңаша қалыптастыру және осы қызметтерді денсаулық сақтау мекемесі бірігіп бақылап, талдау жасаған орынды болар еді.

3. Медицина қызметкерлерінің кәсіби деңгейін арттыру, ол үшін медицина саласының ең беделді, тәжірибелі мамандарын шақырып қосымша оқу мен тәжірибе жұмыстары бойынша іс-шараларды тиімді ұйымдастырған дұрыс.

4. Халықтың тұрған жеріне қарамастан, бірінғай әлеуметтік стандарттардың кепілдендірілген сапалы медициналық қызметін көрсету қажет.

Әлемдік жаһандануы және ақпараттың қарқындап дамуы, инновациялық технологиялардың қоғамға енуі уақытында білім беру жүйесін жандандыру өзекті болып табылады. Ел экономикасының ықпалдасу шарттарында дамуына қарамастын, адамның дамуының ірге тасы - білім болып табылады. Сол себепті Қазақстан үшін негізгі қозғаушы күш – бәсекеге қабілетті білім бер екендігін естен шығармау қажет. Қазақстандық білім беру кешенін адам әлеуетін қайта қалыптастыратын аса маңызды жүйе ретінде қарастыруымыз қажет. Адам білімді болған сайын, оның жаңалық ашуға, ұйымдастыруға қабілеті жоғары болады және экономикада еңбек өнімділігін арттырады. Білімді адамдар ғылым мен техникадағы өзгерістерге тез бейімделіп, бірінші болып жаңалық ашып, ресурстарды тиімді пайдаланады.

ӘДЕБИЕТ

[1] Қазақстан Республикасы Статистика агенттігі, Қазақстан Республикасының негізгі әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштері, <http://www.stat.gov.kz/>

[2] Қазақстан Республикасы Президентінің 2008 жылғы 2009 – 2011 жылдарға арналған «Еуропаға жол» Мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2008 ж.

[3] Główny Urząd Statystyczny Central Statistical Office Urząd Statystyczny w Gdańsku Statistical Office in Gdańsk, *Kapitał ludzki w Polsce w 2011r*, Przewodniczący Prezydent Jerzy Auksztol, *Studia i analizy statystyczne*, Gdańsk 2013.

[4] United Nations Development Programme, *Human Development Reports 2013* Team Director and lead author Khalid Malik.

[5] Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, *Wysokość minimum egzystencji*, <https://www.ipiss.com.pl/?zaklady=minimum-egzystencji-2>.

[6] *Human capital in Poland in 2011, statistical studies and analyses*, Gdańsk 2013

[7] Perdue, William. *Modernization Crisis: The Transformation of Poland*. 1995.

[8] Межгосударственный статистический комитет СНГ. Мониторинг основных макроэкономических показателей развития экономики государств – участников СНГ, Москва, 2011.

[9] Kożuch B., Kożuch A. *Podstawy Organizacji i Zarządzania*, Kraków, 2008

[10] Wagner, Marcus (Editor). *Entrepreneurship, Innovation and Sustainability*. Sheffield, South Yorkshire, GBR: Greenleaf Publishing, 2012.

[11] *Sustainable Development Indicators for Poland*, Katowice 2011, ISBN 978-83-89641-05-2.

[12] *Report on the condition of small and medium-sized enterprise sector in Poland in the years 2008-2009*, Warsaw 2010.

[13] Magdalena Jelonek, *Students – the future force of Polish economy*, Warsaw 2011.

[14] Konrad Turek, *The unemployed – the untapped resources of Polish economy*, Warsaw 2011.

REFERENCES

[1] Kazakhstan Respublikasy Statistika agenttigi, *Kazakhstan Respublikasynyn negizgi aleumettik-ekonomikalyk korsetkishteri*, <http://www.stat.gov.kz/>

[2] *Kazakhstan Respublikasy Prezidentinin 2008 zhylgy 2009 – 2011 zhyldarga arналған «Еуропаға жол» Memlekettik bagdarlamasy*, Astana, 2008 (in kaz).

[3] Główny Urząd Statystyczny Central Statistical Office Urząd Statystyczny w Gdańsku Statistical Office in Gdańsk, *Kapitał ludzki w Polsce w 2011r*, Przewodniczący Prezydent Jerzy Auksztol, *Studia i analizy statystyczne*, Gdańsk 2013.

[4] United Nations Development Programme, *Human Development Reports 2013* Team Director and lead author Khalid Malik

[5] Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, *Wysokość minimum egzystencji*, <https://www.ipiss.com.pl/?zaklady=minimum-egzystencji-2>

[6] *Human capital in Poland in 2011, statistical studies and analyses*, Gdańsk 2013

[7] Perdue, William. *Modernization Crisis: The Transformation of Poland*. 1995

- [8] Mezghosudarstvennyj statisticheskij komitet SNG. *Monitoring osnovnyh makroekonomicheskikh pokazatelej razvitiya jekonomiki gosudarstv – uchastnikov SNG, Moskva, 2011.*
- [9] Kożuch B., Kożuch A. *Podstawy Organizacji i Zarządzania, Kraków, 2008*
- [10] Wagner, Marcus (Editor). *Entrepreneurship, Innovation and Sustainability.* Sheffield, South Yorkshire, GBR: Greenleaf Publishing, 2012.
- [11] *Sustainable Development Indicators for Poland, Katowice 2011, ISBN 978-83-89641-05-2*
- [12] *Report on the condition of small and medium-sized enterprise sector in Poland in the years 2008-2009, Warsaw 2010*
- [13] Magdalena Jelonek, *Students – the future force of Polish economy, Warsaw 2011*
- [14] Konrad Turek, *The unemployed – the untapped resources of Polish economy, Warsaw 2011*

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСТАНА И ПОЛЬШИ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ

С. М. Егембердиева, Г. Қ. Абдраманова, Н. Д. Есмагулова

Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Ключевые слова: экономические показатели, индекс человеческого развития, прожиточный минимум.

Аннотация. Статья посвящена изучению новых характеристик отношений Казахстана и Польши в условиях сотрудничества экономик и основным социально-экономическим проблемам двух стран. В статье описываются направления политики социально-экономической модернизации Казахстана и Польши, и тенденции развития в условиях, обусловленных глобализацией экономических процессов в мире. В статье также придается большое значение человеческому развитию на современном этапе, рассматриваются его основные направления и анализируется состояние человеческого развития в двух странах и предлагаются пути решения социальных проблем. Обосновываются направления дальнейшего развития современного общества, которые определяются степенью инициативности граждан, их образовательным и культурным потенциалами, накопление которых возможно лишь посредством улучшения качества жизни граждан.

Поступила 27.01.2015г.

МАЗМҰНЫ

ТАРИХТЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

<i>Әбсаттар қажы Дербісәлі. Марокко мен Испаниядағы жәдігерліктеріміз.....</i>	5
<i>Камалов А.К. Советтік Азияға миссия: АҚШ-тың вице-президенті Генри Уоллестін Сібірде, Өзбекістанда және Қазақстанда (1944 ж.).....</i>	17
<i>Кәрімова Р.О. Шығыс Түркістанда маталарды өндіру: дәстүр сабақтастығы.....</i>	22
<i>Сүгірәлинов М.М. Ауғаныстан Хазарейлері.....</i>	28

ШЫҒЫС ДЕРЕКТАНУ

<i>Сағындықова Н.Ж. Ахмед Йүгнеки (Югнеки).....</i>	38
<i>Тохтабаева Ш.Ж. Көне заманның шығармашылық демі.....</i>	47
<i>Батырхан Б.Ш., Тоқтарбекова Л.Н. Фирдаусидің «шаһнама» дастанындағы даналық ойлар.....</i>	56
<i>Ошан Ж. Көне тарихи жәдігерден қалған жалғыз парак.....</i>	60
<i>Қамбарбекова Ф.Ә. «Иншай Тахир Вахид» – Қазақстан және Орталық Азия тарихын зерттеудегі дереккөз ретінде.....</i>	67
<i>Молотова Э.М. Бурхан Киличе ад-дин туралы тарихи шығармалардан ақпарлар.....</i>	76
<i>Каримова З.К. XVIII ғасырдағы қазақ-жоңғар байланыстары Молла Абд әл-Әлімдің «Ислам-наме» дереккөзінде.....</i>	79

ТІЛ БІЛІМІ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТАНУ

<i>Молотова Г.М. Уйғыр фольклорына үнді-араб-иран-түрік қарым-қатынасы.....</i>	85
<i>Юсупов Р. XX ғасырдың басындағы Шығыс Түркістандың әдеби жағдайы.....</i>	90
<i>Дюсенов Б.Д. ««Китаб ад-Дурра...» сөздігіндегі адамға қатысты сөздердің этнолингвистикалық сипаты».....</i>	94
<i>Масимова Х.В. Жазба ескерткіштердегі етістіктің Рай және Егіс, Жақ-сан категориялары.....</i>	99
<i>Баратова Ш.Б. Қазіргі қазақ және ұйғыр поэзиясында қара өлең ұйқасы және шалыс ұйқастың даму ерекшеліктері.....</i>	106

ҚАЗІРГІ ШЫҒЫСТАНУ ОЙЫ

<i>Джалилов З.Г. Хариджизм: радикалды исламның генезистік тарих дамуында.....</i>	111
<i>Мансурова А.С. Діни толеранттылық және діни диалог ара шарттар глобалдық нақтылықта.....</i>	117
<i>Байдаров Е.Ұ. Қазақстан қоғамының этноәлеуметтік және этноконфессионалды тұрғысындағы өзбек этникалық тобының орны.....</i>	123
<i>Дүйсен Ф.М. Орталық Азия және Үндістанның туризм мен рекреация саласындағы ынтымақтастығының болашағы: жағдайлары және ресурстары.....</i>	135
<i>Шаймарданова Н.Ж. Келіспеушілік пен қарама-қайшылық контекстіндегі жапон-корей қарым-қатынастарының тарихы.....</i>	142
<i>Руденко Е.И. Жаһандық оңтүстік азиялық шетжұрт: қалыптастыруы, сыныптамасы, маңыздылығы.....</i>	147
<i>Хаджиева Г.У. Дамушы мемлекеттердің әлеуметтік-экономикалық жаңаруын зерттеудің теориялық аспектілері.....</i>	155
<i>Мадалиева Ж.К. Мифология мәдениеттің тарихи серпінділігінде.....</i>	162

ЖАС ҒАЛЫМДАРДЫҢ ЗЕРТТЕУЛЕРІ

<i>Муратбекова А.М. Қытай–Үндістан қарым-қатынастарындағы территориялық шиеленістер.....</i>	169
<i>Қоңырбай Ә.Р. Жаңа Жібек Жолының қалыптасуы: экономикалық потенциал мен Қазақстан үшін перспективалар.....</i>	176
<i>Бәтенова А.Ж. Саяси жаңару саясаты жүргізілген Жапония (1797–1900 жж.).....</i>	186
<i>Мукатова Ә. Сәйкестік зерттеу тұжырымдамасына шыққан көзқарас: тарихнама аспекті.....</i>	192
<i>Әубәкір А. Көне түрік ғұрыптық кешендері этносемантикасының кейбір қырлары.....</i>	196

* * *

<i>Сапарбаев Б.А., Көкенова А.Т., Әбілкасым А.Б. Инновациялық іс-әрекетті мемлекеттік қолдау – ғаламдастыру жағдайында ұлттық экономиканың тиімділігін арттыру факторы ретінде.....</i>	203
<i>Әбіқаева М. Қазақстан Республикасында энергетика келешегінің дамуы мен қуат үнемдеу әлеуеті.....</i>	207
<i>Алауханов Е.О. Отандық қылмысты зерттеулерінің дамыту жолдары. Жетістіктері және мәселелері.....</i>	211
<i>Альмурзаева Б.К., Кубиева В.А., Салиш С., Сагиева А.Т. «Білім беру сапасы»: негізгі тәсілдер және түсіндірмелер.....</i>	215
<i>Аюпова З.К., Құсайынов Д.Ө. Дүниетаным қалыптасуындағы дұрыс ойлаудың орны мен мәні жайлы.....</i>	220
<i>Досжан Р.К. Абай Құнанбаев шығармашылығындағы жастарды тәрбиелеудегі білім және еңбек идеясы.....</i>	227

<i>Егембердиева С.М., Абдраманова Г.Қ., Есмағұлова Н.Д.</i> Ықпалдасу шарттарындағы Қазақстан мен	
Польшаның әлеуметтік-экономикалық мәселелері.....	231
<i>Жанақова Н.Т.</i> Тың игеру науқаны және қазақ тілінің тағдыры.....	238
<i>Байбекова М.М., Анарбаев З.З.</i> Қазақстан Республикасындағы психологиялық қызметтің ролі.....	243
<i>Картаева Т.Е.</i> Шығыр қондырғысы және оның қолданыс аясы.....	247
<i>Көкенова А.Т., Ағмасова Г.С.</i> Әлеуметтік қорғау модельдерінің дамуындағы негізгі тенденциялар.....	255
<i>Нахытбекова Э.И.</i> Ағылшын тілі пәнін өту барысындағы жобалап оқыту әдісін қолданудың өзектілігі.....	260
<i>Ералин Қ., Қожамқұлова Б., Исаева Н.</i> Қыш өңдеу шебері Абай Рысбековтың этнодизайндық шығармашылығы.....	263
<i>Тебегенов Т.С.</i> Жүсіпбек Аймауытов пьесаларындағы әлеуметтік қайшылық шындығы.....	266
<i>Шамахова А.</i> Өмір шындығын бейнелеудегі көркемдік уақыт пен көркемдік қиял	
(Шыңғыс Айтматовтың «Жан пίδα» романы бойынша).....	274
<i>Көкенова А.Т., Ағмасова Г.С.</i> Инновациялық әлеуметті бағалаудың әдістемелік негіздері.....	279
<i>Тастанбекова К.Н., Шамұратова Н.Б., Бабажанова Ж.А., Төреқұлова Д.М., Жұманова Б.К.</i> Халықтың келейлік деңгейін қысқарту үшін бюджеттен бөлінген қаражатты жоспарлау мен игеру.....	286
<i>Ералин Қ., Қожамқұлова Б., Дәулет Г.</i> Зергер Қалмырза Тасовтың этнодизайндық шығармашылығындағы ұлттық дәстүрдің жалғастығы.....	295
<i>Тебегенов Т.С.</i> Жүсіпбек Аймауытовтың драматургиясы: классикалық дәстүр және суреткерлік дүниетаным сипаты.....	300
<i>Шамахова А.</i> Роман арқауындағы тарихи кезең шындығы (Шыңғыс Айтматовтың «Ғасырдан да ұзақ күн» романы бойынша).....	305
<i>Смағұлова Г.Н.</i> Құндылықтар әлеміндегі «сұлулық» концептісі.....	311
<i>Ауелгазина Т.К.</i> Мәңгілік ел идеясы – Қазақстандық патриотизмнің түпқазығы.....	317
<i>Шойбекова Ғ.Б.</i> Дыбыстар сәйкестігінің лексикалық құрамды толықтырудағы ролі.....	321
<i>Қабдылқызы А., Бұғыбаева Ж.</i> Туынды топонимдердің нөлдік жұрнақ арқылы жасалуы.....	325

СОДЕРЖАНИЕ

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИИ

<i>Дербисали А.Б.</i> Наши реликвии из Марокко и Испании.....	5
<i>Камалов А.К.</i> Миссия в Советскую Азию: вице-президент США Генри Уоллес в Сибири, Узбекистане и Казахстане (1944 г.).....	17
<i>Каримова Р.У.</i> Производство тканей в Восточном Туркестане: преемственность традиций.....	22
<i>Сугралинов М.М.</i> Хазарейцы Афганистана.....	28

ВОСТОЧНЫЕ ИСТОЧНИКИ И ИСТОРИОГРАФИЯ

<i>Сагандыкова Н.Ж.</i> Ахмед Йугнеки (Югнеки).....	38
<i>Тохтабаева Ш.Ж.</i> Творческое дыхание далеких эпох.....	47
<i>Батырхан Б.Ш., Токтарбекова Л.Н.</i> Мудрые изречения Фирдоуси в поэме «Шахнаме».....	56
<i>Ошан Ж.</i> О сохранившемся древнеисторическом документе.....	60
<i>Камбарбекова Г.А.</i> «Иншай Тахир Вахид» – как источник по истории Казахстана и Центральной Азии.....	67
<i>Молотова Э.М.</i> Сведения из исторических сочинений о Бурхан ад-дин Киличе.....	76
<i>Каримова З.К.</i> Казахско-дзунгарские взаимоотношения в XVIII веке в историческом сочинении «Ислам-наме» Моллы Абд аль-Алма.....	79

ЯЗЫКОЗНАНИЕ И ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Молотова Г.М.</i> Индо-арабо-иранское влияние на уйгурский фольклор.....	85
<i>Юсупов Р.К.</i> Литературная среда Восточного Туркестана начала XX века.....	90
<i>Дюсенов Б.Д.</i> Этнолингвистическая характеристика терминов о человеке в словаре «Китаб ад-Дурра...».....	94
<i>Масимова Х.В.</i> Категория залога, времени и степени в письменных памятниках.....	99
<i>Баратова Ш.Б.</i> Особенности развития рифмы в современной казахской и уйгурской поэзии.....	106

СОВРЕМЕННАЯ ВОСТОКОВЕДНАЯ МЫСЛЬ

<i>Джалилов З.Г.</i> Хариджизм: к истории генезиса и развития радикального исламизма.....	111
<i>Мансурова А.С.</i> Религиозная толерантность и религиозный диалог в условиях глоболизирующей реальности.....	117
<i>Байдаров Е.У.</i> Роль узбекской этнической группы в этносоциальном и этноконфессиональном разрезе казахстанского общества.....	126
<i>Дуйсен Г.М.</i> Перспективы сотрудничества в индустрии туризма и рекреации Центральной Азии и Индии: условия и ресурсы.....	135
<i>Шаймарданова Н.Ж.</i> Ретроспектива японо-корейских отношений в контексте существующих разногласий и противоречий.....	142
<i>Руденко Е.И.</i> Глобальная южно-азиатская диаспора: формирование, классификация, значение.....	147
<i>Хаджиева Г.У.</i> Теоретические аспекты исследования социально-экономической модернизации развивающихся стран.....	155
<i>Мадалиева Ж.К.</i> Мифология в исторической динамике культуры.....	162

ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

<i>Муратбекова А.М.</i> Территориальный спор в китайско-индийских отношениях.....	169
<i>Конырбай А.Р.</i> Формирование Нового Шелкового Пути: экономический потенциал и перспективы для Казахстана.....	176
<i>Батенова А.Ж.</i> Политическая модернизация Японии (1797–1912 гг.).....	186
<i>Мукатова А.М.</i> Примордиалистский подход в изучении концепта идентичности: историографический аспект.....	192
<i>Аубакир А.</i> Некоторые аспекты этносемантики в древнетюркской традиции.....	196

* * *

<i>Сапарбаев Б.А., Кокенова А.Т., Абилкасым А.Б.</i> Государственная поддержка инновационной деятельности как фактор роста эффективности национальной экономики в условиях глобализации.....	203
<i>Абикаева М.</i> Перспективы развития энергетики и потенциал энергосбережения в Республике Казахстан.....	207
<i>Алауханов Е.О.</i> Пути развития отечественной криминологии. Достижения и проблемы.....	211
<i>Альмурзаева Б.К., Кубиева В.А., Салиш С., Сагиева А.Т.</i> «Качество образования»: основные подходы и трактовки.....	215
<i>Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.</i> О месте и роли здравого смысла в становлении мировоззрения.....	220
<i>Досжан Р.К.</i> Идеи знания и труда в творчестве Абая Кунанбаева в воспитании молодежи.....	227
<i>Егембердиева С.М., Абдраманова Г.К., Есмагулова Н.Д.</i> Социально-экономические проблемы Казахстана и Польши в условиях интеграции.....	231

<i>Жанакова Н.Т.</i> Освоение целины и судьба казахского языка.....	238
<i>Байбекова М.М., Анарбаев З.З.</i> Роль психологической службы в Республике Казахстан.....	243
<i>Картаева Т.Е.</i> Чигирь – водоподъемное устройство и его объект использования.....	247
<i>Кокенова А.Т., Агмасова Г.С.</i> Основные направления развития моделей социальной защиты.....	254
<i>Нахытбекова Э.И.</i> Актуальность использования проектных методов обучения на уроках английского языка.....	260
<i>Ералин К., Кожамкулова Б., Исаева Н.</i> Этнодизайнерское творчество мастера по керамике Абая Рысбекова.....	163
<i>Тебегенов Т.С.</i> Социальные противоречия в пьесах Жусипбека Аймауытова.....	266
<i>Шамахова А.</i> Жизненная правда на примерах красочного изображения времени и фантазий (по роману Чингиза Айтматова «Плаха»).....	274
<i>Кокенова А.Т., Агмасова Г.С.</i> Методические основы оценки инновационного потенциала.....	279
<i>Тастанбекова К.Н., Шамуратова Н.Б., Бабажанова Ж.А., Турекулова Д.М., Жуманова Б.К.</i> Планирование и освоение бюджетных средств, выделенных на сокращение уровня бедности населения.....	286
<i>Ералин К., Кожамкулова Б., Даулет Г.</i> Приемственность национальных традиций в этнодизайнерском творчестве ювелира Калмырзы Тасова.....	295
<i>Тебегенов Т.С.</i> Драматургия Жусипбека Аймауытова: классические традиции и художественное мировоззрение.....	300
<i>Шамахова А.</i> Историческая правда в сюжете романа (по роману Чингиза Айтматова «И дольше века длится день»).....	305
<i>Смагулова Г.Н.</i> Особенности фразеологической репрезентации концепта «красота» в казахском языке.....	311
<i>Ауелгазина Т.К.</i> Идея Мәңгілік ел – как основа казахстанского патриотизма.....	317
<i>Шойбекова Г.Б.</i> Роль чередования звуков в пополнении лексического состава.....	321
<i>Кабдылқызы А., Бугыбаева Ж.</i> Образование производных топонимов с помощью нулевого аффикса.....	325

CONTENTS

TOPICAL ISSUES OF HISTORY

<i>Derbisali Abdsattar</i> . Our relics from Morocco and Spain.....	5
<i>Kamalov A.K.</i> Mission to the Soviet Asia: the Vice President of the United States Henry Wallace in Siberia, Uzbekistan and Kazakhstan (1944).....	17
<i>Karimova Risalat</i> . Production of fabrics in the East Turkestan: the continuity of traditions.....	22
<i>Sugralinov Marlen</i> . Hazaras of Afghanistan.....	28

EAST SOURCE STUDY

<i>Sagandykova Nagima</i> . Ahmed Yugneki (Yugneki).....	38
<i>Tokhtabayeva Shayzada</i> . Creative breath of far eras.....	47
<i>Batyrkhan B.Sh., Toktarbekova Laura</i> . The Wise Sayings of Firdausi in «Shahname» Poem.....	56
<i>Oshan Zhanimkhan</i> . About the remained drevneistoricheskyy document.....	60
<i>Kambarbekova Gallia</i> . «Insha Tahir Waheed» – as a source on the history of Kazakhstan and Central Asia.....	67
<i>Molotova Elvira</i> . Data from historical compositions about Burkhan a hell dynes Kilich.....	76
<i>Karimova Zulfiyam</i> . Kazakh джунгарские relationship in the XVIII century in historical composition of "Islam-name" Malls Abd al-Alma.....	79

LINGUISTICS AND LITERARY CRITICISM

<i>Molotova Gulbahrem</i> . Indo-Arab-Iranian influence on the Uigur folklore.....	85
<i>Yusupov Rakhimzhan</i> . Literary environment of Eastern Turkistan in the beginning of the XX century.....	90
<i>Dyusenov Bagdat</i> . Etnolingvisticheskaya the characteristic of terms about the person in the dictionary "Kitab ad-Durra...".....	94
<i>Masimova Halminam</i> . Category of mortgage, to time and degree in writing monuments.....	99
<i>Baratova Shairyam</i> . Features of development of a rhyme in modern Kazakh and Uigur poetry.....	106

THE MODERN EAST THOUGHT

<i>Jalilov Zaur</i> . Haridzhizm: the history of genesis and development of radical islamizm.....	111
<i>Mansurova Asseli</i> . Religious tolerance and religious dialogue in the conditions of the globalizing reality.....	117
<i>Baydarov Erkin</i> . The role of the Uzbek ethnic group in the ethno-social and ethno-confessional context of Kazakhstan's society.....	123
<i>Duisen M. Galymzhan</i> . Prospects for Cooperation in the Travel and Tourism Industry of Central Asia and India: Conditions and Resources.....	135
<i>Shaimardanova Nazigul</i> . Retrospective of Japanese-Korean Relations in the Context of Differences and Contradictions.....	142
<i>Yelena I. Rudenko</i> . Worldwide South Asian Diaspora: Emergence, Classification, Significance.....	147
<i>Khadzhiyeva Gulzhahan</i> . Theoretical aspects of research on socio-economic modernization of developing countries.....	155
<i>Madaliyeva Zhanyl</i> . Mythology in historical dynamics of culture.....	162

YOUNG SCHOLARS RESEARCHES

<i>Muratbekova Albina</i> . Territorial disputes in the China-India relations.....	169
<i>Adilet R. Konirbay</i> . The formation of New Silk Road: economic potential and perspectives for Kazakhstan.....	176
<i>Batenova Alua</i> . Political modernization of Japan (1797–1912).....	186
<i>Mukatova Aliya</i> . Primordial approach to the study of the concept of identity: historiographical aspect.....	192
<i>Armand Aubaquir</i> . Some aspects of ethnosemantics in drevnetyurksky tradition.....	196

* * *

<i>Saparbaev B.A., Kokenova A.T., Abilkasym A.B.</i> State support of innovative activity – as factor of growth of efficiency of national economy in the conditions of globalization.....	203
<i>Abikayeva M.</i> Prospects of development of energy and potential of energy-savings in Republic of Kazakhstan.....	207
<i>Alaukhanov E.O.</i> The way of development of criminology. Achievements and challenges.....	211
<i>Almurzayeva B.K., Kubiyeva V.A., Salish S., Sagiyeva A.T.</i> «Quality of education»: basic approaches and interpretations.....	215
<i>Ayupova Z.K., Kussainov D.U.</i> About the place and role of the common sense in the formation of outlook.....	220
<i>Doszhan R.K.</i> The ideas of knowledge and work for youth education in the oeuvre of Abay Kunanbaev.....	227
<i>Yegemberdieva S.M., Abdramanova G.K., Yesmagulova N.D.</i> Social and economic problems of Kazakhstan and Poland in integration conditions.....	231
<i>Zhanakova N.T.</i> Mastering of virgin soil and fate of Kazakh.....	238

<i>Baybekova M.M., Anarbayev Z.Z.</i> A role of psychological service in the Republic of Kazakhstan.....	243
<i>Kartayeva T.Ye.</i> Chyhir – water-lifting device and its use of the object.....	247
<i>Kokenova A.T., Agmasova G.S.</i> Main directions of development of models of social protection.....	254
<i>Nakhypbekova E.</i> Relevance of using project methods at the English lessons.....	260
<i>Yeralin K., Kozhamkulova B., Isaeva N.</i> Ethnodesigner art of ceramic master Abai Rysbekov.....	263
<i>Tebergenov T.S.</i> Social contradictions in the plays of Zhusipbek Aymaulytov.....	266
<i>Shamakhova A.</i> A true example of colorful images and fantasies (based on the novel of Chingiz Aitmatov "Block").....	274
<i>Kokenova A.T., Agmasova G.S.</i> Methodical bases of the assessment of innovative potential.....	279
<i>Tastanbekova K.N., Shamuratova N.B., Babazhanova Zh.A., Turekulova D.M., Zhumanova B.K.</i> Planning and mastering of budgetary funds allocated on reduction of poverty level of the population.....	286
<i>Yeralin K., Kozhamkulova B., Daulet G.</i> Succession of national traditions in the ethnodesign art of jeweler Kalmyrza Tasov.....	295
<i>Tebergenov T.S.</i> Dramaturgy of Zhusipbek Fymaulytov: classic traditions and artistic outlook.....	300
<i>Shamakhova A.</i> Historical truth in the plot of the novel (based on the novel by Chingiz Aitmatov "Day lasts more than a hundred").....	305
<i>Smagulova G.N.</i> Features frazeologičeskoj representation of the concept of "beauty" in Kazakh language.....	311
<i>Auelgazina T.K.</i> the idea of the eternal people - as the basis of the Kazakhstan patriotism.....	317
<i>Shoibekova G.</i> The role of changing voices in enlarge of lexical composition.....	321
<i>Kabdylkzy A., Bugybaikyzy Zh.</i> The formation of derivative toponyms by using zero affixation.....	325

**PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE
IN THE JOURNALS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

social-human.kz

Редактор *М. С. Ахметова*

Верстка на компьютере *Д. Н. Калкабековой*

Подписано в печать 04.02.2015.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.

21 п.л. Тираж 2000. Заказ 1.